

EL TEATRE CATALÀ DEL SEGLE XX I LA COL·LECCIÓ «ESSENCIAL» DE BROMERA. RESSENYA SOBRE EL DARRER VOLUM DE LA COL·LECCIÓ (2011), ESCRIT PER RAMON X. ROSSELLÓ

Aina Monferrer Palmer
Universitat Jaume I de Castelló

Aquest llibre es planteja la periodització del teatre català del segle XX en tres etapes: de la fi del s. XIX al 1939, l'espai de la dictadura franquista i el període democràtic. En els tres períodes coincideixen alguns dels aspectes tractats: es comenten els models teatrals predominants i també la situació del teatre infantil i de titelles. L'anàlisi se centra en la situació principalment a Catalunya, però s'inclouen també el País Valencià i les Balears, sempre a partir de les tres capitals: Barcelona, València i Palma. Com la resta de volums d'aquesta col·lecció, la publicació té un propòsit de concisió i la voluntat d'arribar a un públic lector no especialitzat, o bé servir com a introducció a una determinada matèria —en aquest cas, la història recent del teatre a les terres de parla catalana.

Rosselló se centra en la creació i la producció d'espectacles, en les companyies, els edificis i els organismes teatrals. Deixa de banda, però, aspectes relacionats amb la interpretació, la formació, l'edició i la crítica. D'altra banda, aquest volum catorzé de la sèrie completa una mena de panoràmica general de la literatura catalana del segle XX que s'iniciava en el volum sisé, *La narrativa catalana del segle XX*, escrit per Vicent Simbor, i continuava en el vuité, *La poesia catalana del segle XX*, de Ferran Carbó. Aquesta trilogia permet al lector no familiaritzat fer-se una composició general d'autors i d'obres bàsiques contemporànies en llengua catalana, a més de proporcionar una bibliografia extensa i variada sobre la qüestió que pot ser útil per a aquells lectors interessats a aprofundir en l'obra d'autors concrets.

El primer període que hem esmentat inclou diverses estètiques: modernisme, noucentisme i avantguardes. A començaments del segle XX el teatre català s'allunyava dels models renovadors del teatre occidental contemporani. Era més aviat un teatre continuista del segle anterior, amb sainets, comèdies costumistes o drames històrics. Aleshores hi havia

l'influent dramaturg Àngel Guimerà que superà Frederic Soler i s'anticipà al modernisme. El 1913 la Diputació de Barcelona va crear l'Escola Catalana d'Art Dramàtic amb la direcció d'Adrià Gual, el qual encapçala la iniciativa del Teatre Íntim que enllaça amb el teatre europeu de l'època. El 1920 l'empresari Josep Canals va engegar un projecte de recuperació del teatre en llengua catalana al Romea amb el protagonisme d'autors diferents dels modernistes, com ara Carles Soldevila i Josep Maria de Sagarra. A València apareixen certes iniciatives renovadores com la de l'assaig avantguardista de Carles Salvador *Amb el títol que vullgau* (1929).

L'entrada del franquisme implica la interrupció del procés de normalització de la cultura catalana que s'havia iniciat amb el modernisme. Al llarg dels erms anys quaranta tornen de l'exili autors com Carles Soldevila, Josep Pous i Pagès i Joan Oliver. Fins al 1946 es manté la prohibició de representar en llengua catalana. A aquesta situació pessimista s'afeg el creixent èxit del cinema, que substitueix el teatre com a espectacle popular de masses. Els cinquanta comporten una important renovació procedent d'iniciatives no professionals com ara l'Agrupació Dramàtica de Barcelona (1955-1963) i l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual. Aquesta nova fornada de professionals del teatre forjada en els anys cinquanta serà la protagonista del teatre professional de la Transició. La represa dels anys cinquanta, a més de retornar autors com ara Guimerà, Rusiñol o Iglésias n'ofereix de nous com Josep Maria Espinàs, Manuel de Pedrolo, Maria Aurèlia Capmany, Joan Brossa i Josep Maria Benet i Jornet.

Diverses iniciatives dels anys cinquanta i seixanta, com el teatre universitari o el teatre de cambra, deixen entreveure les influències estrangeres amb nous models, com és el teatre èpic de Bertolt Brecht o el *teatre document* de Peter Weiss. En aquesta conjuntura, l'any 1962 Albert Boadella crea Els Joglars, companyia de mim, i així s'inicia a Catalunya el teatre amb un model no textual d'espectacle. El 1971 es crea la companyia de teatre i circ Els Comediants. L'arribada del període democràtic potencia la institucionalització del teatre. D'aquesta manera, el recolzament al teatre per part de les administracions públiques es

consolida i, a més de centres dramàtics i teatres públics, es creen fires de teatre i circuits teatrals.

El 1976, Fabià Puigserver, amb el Teatre Lliure, opta pel repertori internacional clàssic i contemporani amb el consegüent salt qualitatiu de les produccions de base textual que aquesta iniciativa suposa. Amb la professionalització del teatre apareixen noves companyies com Dagoll Dagom (1974), La Fura dels Baus (1979), El Tricicle (1979), La Cubana (1980) o Xarxa Teatre (1983). El 1999 al teatre Romea Calixto Bieito, amb la companyia Grup Faus, inicia un cicle teatral de revisió dels clàssics (Shakespeare, Ibsen o Brecht) que combina transgressió, provocació, reflexió i entreteniment.

Pel que fa a les propostes no textuais, observem una diversificació dels models. A finals dels vuitanta s'experimenta un retorn al teatre de text a partir d'autors en actiu com Rodolf Sirera o Benet i Jornet, i de nous autors com Sergi Belbel, Joan Casas, Narcís Comadira o Lluïsa Cunillé. Els anys noranta oferiran encara una nova fornada d'autors com Ignasi Garcia, David Plana, Gemma Rodríguez o els valencians Carles Alberola i Xavi Castillo.

Finalment, l'autor reconeix la complexitat de sintetitzar la immensa producció teatral dels darrers trenta anys, una comesa en la qual reïx malgrat la dificultat que la síntesi presentava. A més, Rosselló ens dona una perspectiva rica i variada, ben fonamentada teòricament i atenta a un munt de fenòmens que van més enllà de l'estudi tradicional del teatre com a text i que encerta a donar compte del fet que el teatre català dels darrers anys s'ha vist influït pels corrents postmodernistes i pels múltiples i polisèmics canvis i replantejaments que aquests impliquen.

La col·lecció «Essencial» és fruit de la col·laboració de l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana i l'editorial Bromera. A hores d'ara s'hi han publicat ja catorze volums. El perfil d'aquestes obres filològiques és divulgatiu i divers, ja que combina monogràfics de temàtica literària amb uns altres estrictament lingüístics. Els dos volums previs al de Rosselló són un clar exemple d'aquesta multidisciplinarietat: el volum dotzè, de Frederic Chaume i Cristina García de Toro, porta per títol *Teories actuals de la traductologia* (2010); i el volum tretzè, de Carme Barceló, *Noms àrabs de lloc* (2010).

Així, *Teories actuals de la traductologia* exposa una visió global de la disciplina traductològica, on es defineixen els conceptes clau i s'apunten una sèrie de teories i d'enfocaments que formen part de l'eclosió teòrica que ha comportat el ràpid desenvolupament de la traducció i de les seues teories. Alhora, s'hi esbossen algunes de les vies per les quals transcorren les investigacions traductològiques actuals i s'hi proposa un llistat bibliogràfic imprescindible per a qualsevol estudiós de la disciplina.

Noms aràbics de lloc és el penúltim volum d'«Essencial», en què la filòloga especialista en àrab Carme Barceló fa una tasca exhaustiva de revisió taxonòmica dels topònims aràbics vius en català, tant del País Valencià com d'altres zones peninsulars. Parteix dels trets morfològics, sintàctics i fonètics de les variants andalusines, tot tenint en compte el seu contacte amb substrats, adstrats i superstrats lingüístics. Es tracta del rastreig i de la deducció de la procedència i el significat dels topònims àrabs que encara es mantenen.

Podem dir que el llibre de Ramón X. Rosselló s'insereix, així, en aquest programa, no sempre suficientment valorat en els àmbits acadèmics, que aposta per posar els temes més diversos de la filologia catalana a l'abast del públic universitari no especialitzat, en una mena d'esforç de divulgació que no deixa d'incorporar aportacions de recerca rigoroses.